

go nie zostało tak wyraźnie wyodrębnione i poddane tak gruntownej analizie.

Kolejne rozdziały monografii dotyczą uwarunkowań prawnych i form współpracy jednostek samorządu terytorialnego w kraju oraz w ramach współpracy transgranicznej i międzynarodowej, a także zasad tworzenia, przedmiotu regulacji i sposobu ogłaszania prawa miejscowego, przysługujących obywatelom praw do zaskarżania uchwał organów samorządu, a ponadto nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego. Powyższe zagadnienia nie zostały jednak scharakteryzowane w sposób nowatorski, stanowiąc po prostu kompendium wiedzy zawartej w ustawach ustrojowych i innych aktach prawnych, wzbogaconych o orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Przedstawiona monografia jest czwartym, uaktualnionym wydaniem publikacji, która po raz pierwszy została wydana w roku 2002. Stanowi ona syntetyczne ujęcie problematyki dotyczącej ustroju i zasad funkcjonowania jednostek samorządowych, w zasadzie pozbawione elementu głębszej analizy systemowej. Taka koncepcja jest jednak zgodna z intencją autora, który we wstępie zaznaczył, że książka ma pełnić rolę podręcznika dla studentów prawa, administracji i samorządu terytorialnego oraz pomocy przydatnej w praktyce samorządowej. Wydaje się jednak, że takie usytuowanie omawianej publikacji w stosunku do innych pozycji dotyczących organizacji i działalności samorządu jest zbyt skromne. Praca Izdebskiego stanowi bowiem nie tylko rzetelną charakterystykę regulacji prawnych obowiązujących w poszczególnych dziedzinach aktywności samorządowej, ale porusza również kwestie

dotychczas marginalizowane w literaturze przedmiotu, jak np. poziom realizacji konstytucyjnego prawa dostępu do informacji na poziomie lokalnym i regionalnym, etyka zawodowa radnych i pracowników organów samorządowych czy też specyfika ustrojowa i funkcjonalna samorządu wielkomiejskiego. Ponadto mimo zasadniczego charakteru opisowego, w treści publikacji podjęte zostały również próby analizy poszczególnych problemów, chociaż, jak zaznaczono wyżej, nie mają one charakteru kompleksowego. W tym kontekście książka *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności* musi być oceniona nie tylko jako wartościowe kompendium przydatne dla studentów i praktyków samorządowych, lecz również jako interesująca pozycja poznawcza, wskazująca oprócz istniejących rozwiązań na gruncie prawa samorządu terytorialnego również kierunki rozwoju działalności legislacyjnej dotyczącej tej sfery administracji publicznej.

■ Bartłomiej H. Toszek

Agnieszka Lipska-Sondecka, *Samorząd terytorialny Republiki Federalnej Niemiec, Szwecji i Hiszpanii*, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2005, ss. 147.

Problematyka samorządowa od dziesiątków lat stanowi nadzwyczaj ważny obszar zainteresowań przedstawicieli licznych dyscyplin naukowych. Ze szczególną uwagą do spraw rozmaitych typów samorządu podchodzą prawnicy i politolodzy. Dorobek polskiego prawoznawstwa jest w tym zakresie

bardzo bogaty. W środowisku politologów badania poświęcone samorządności i samorządom stanowią istotny nurt poszukiwań naukowych. Obejmują one identyfikowanie i wzbogacanie idei samorządowych oraz poznawanie i modelowanie instytucjonalnych mechanizmów udziału określonych grup i środowisk społecznych w życiu publicznym.

Okres transformacji ustrojowej przyniósł nowe okoliczności sprzyjające podejmowaniu badań nad samorządem. Przebudowa systemu politycznego oznaczała między innymi radykalny wzrost aktywności rozmaitych społeczności i ich instytucjonalnych reprezentacji. Jedną z istotnych cech polskiej transformacji było odwoływanie się do idei samorządowych. Ze szczególną siłą zaznaczyła się tendencja odbudowy samorządu terytorialnego, który w Polsce okresu międzywojennego stanowił ważne ogniwo ustrojowe. Ale nie tylko historia i dorobek samorządu przemawiały za jego rekonstrukcją. W rządzie najważniejszych zasad przebudowy ustroju politycznego wskazywano wszak decentralizację systemu władzy publicznej. Samorząd terytorialny był niemal idealnym mechanizmem realizacji tej zasady, a przy tym znacząco mógł wpływać na przyspieszanie procesu kształtowania demokratycznego państwa prawnego.

W okresie ostatnich lat pojawiło się także znaczne praktyczno-polityczne zapotrzebowanie na wiedzę dotyczącą samorządu terytorialnego. Chodzi przy tym nie tylko o opis oraz wyjaśnianie jego struktury i zasad funkcjonowania. Zadaniem nauki stało się również wypracowywanie nowych koncepcji modelowych, możliwych do zastosowania

w polskich warunkach. W tym zakresie niezwykle ważnym zadaniem stały się badania porównawcze, u których podstaw pozostawało gruntowne poznanie struktur samorządowych w innych krajach.

Zadanie to było i pozostaje nadal zadaniem o niezwyklej wadze, gdyż bogactwo rozwiązań w tej dziedzinie występujących w państwach europejskich i na innych kontynentach jest olbrzymie. Ogromny jest również dorobek samorządu terytorialnego wielu krajów. Poznanie tych rozwiązań i osiągnięć to ważna przesłanka powodzenia w tworzeniu i optymalizacji naszego, polskiego modelu samorządu terytorialnego. Towarzyszyć temu musi również poznanie oraz stosowna aplikacja ukształtowanych w ostatnim ćwierćwieczu standardów międzynarodowych określających przyjęte i preferowane wzorce i zasady organizacji oraz działania samorządu terytorialnego. Nasze członkostwo w Unii Europejskiej i innych strukturach europejskich zobowiązuje do tego w najwyższym stopniu.

Recenzowaną pracę wpisujemy więc do nielicznego wciąż zestawu publikacji naukowych podejmujących zadanie przybliżenia szerokiemu gronu polskich czytelników problematyki samorządu terytorialnego za granicą. W polskiej literaturze ciągle notujemy niedostatek kompetentnych, w miarę wyczerpujących i opartych na aktualnym stanie organizacyjno-prawnym opracowań z tej dziedziny. Część istniejących prac, zwłaszcza powstałych w początkach ostatniej dekady ubiegłego wieku, ma już charakter monografii i rozpraw historycznych, gdyż wiele zawartych w nich informacji utraciło walor aktualności. Niektóre z tych publikacji powsta-

wały zresztą jako efekt osobistych zainteresowań autorów mających możliwości uzyskania dostępu do odpowiedniej literatury i źródeł, a czasami tylko przeprowadzenia badań „na miejscu”. Dlatego i wybór prezentowanych w nich konkretnych krajowych (narodowych) modeli samorządu terytorialnego nie zawsze był dyktowany określonymi kryteriami badawczymi.

Praca Agnieszki Lipskiej-Sondeckiej wyróżnia się aktualnością podawanych informacji oraz jasnością i przekonującym charakterem kryteriów doboru badanych i omawianych modeli samorządu terytorialnego (RFN, Hiszpania, Szwecja). Tytuł rozprawy odpowiada w zasadzie zawartym w niej treściom. Autorka w sposób zwięzły przedstawia najważniejsze dane dotyczące ustrojowego kształtu samorządu terytorialnego i jego miejsca w systemie władzy publicznej tych trzech krajów. Układ pracy i jej wewnętrzna systematyka są logiczne i przekonujące, choć można wyobrazić sobie inną kolejność rozdziałów. Przyjęta przez Autorkę systematyka odpowiada jednak generalnej konwencji całej pracy. Jest to wszak analiza wybranych przykładów narodowych modeli samorządu terytorialnego.

Autorka zdecydowała się również na zamieszczenie, w charakterze załączników, dwóch ważnych dokumentów Rady Europy: Europejskiej Karty Samorządu Regionalnego (pozostającej ciągle projektem) i Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego. Są to akty o fundamentalnym znaczeniu dla procesu rozwoju i umacniania samorządu regionalnego i lokalnego w państwach członkowskich Rady i innych wspólnot europejskich, w tym Unii Europejskiej. Potrzeba upo-

wszechniania ich treści jednoznacznie przemawia za zamieszczeniem tych dokumentów w tej książce. Ponadto łatwiej jest w tej sytuacji konfrontować twierdzenia i oceny Autorki z treścią wspomnianych dokumentów i wyrażonymi w nich ideami oraz propagowanymi standardami prawno-ustrojowymi samorządu terytorialnego.

Należy wreszcie podnieść sprawę obszaru przedmiotowego recenzowanej pracy, co Autorka zbyt skromnie określiła, pisząc, iż Jej celem było „zaprezentowanie trzech różnych modeli samorządów europejskich” (s. 7). Otóż rozdziały pierwszy (I) i ostatni (V) znacząco obszar zakreślony słowami Autorki rozszerzają, czyniąc pracę głosem w dyskusji nad europejskim wymiarem omawianych modeli samorządu terytorialnego. Komparatystyczny rozdział V oraz ostatni fragment pracy zawierający wnioski i uwagi końcowe byłyby, z pewnością nie tylko dla polskiego czytelnika, ciekawsze, gdyby znalazły się w nich odniesienia do modelu samorządu terytorialnego III RP.

Z recenzenckiego obowiązku muszę również wskazać inne mankamenty i słabsze strony pracy, co wszakże nie podważa jej generalnej wartości. Niektóre sugestie może Autorka z powodzeniem uwzględnić przygotowując na przykład nowe (poszerzone) wydanie książki.

W pierwszym rzędzie chciałbym odnieść się do warsztatu badawczego, wyrażając wrażenie niedosytu co do zasobu oryginalnych źródeł i literatury, stanowiących dla Autorki podstawę badań. Analiza bibliografii oraz przypisów wskazuje, jakby głównym źródłem wiedzy i informacji o stanie struktur samorządowych były dla Niej opracowania au-

torów polskich i ich relacje dotyczące rozwiązań prawnych. Przykładowo, prezentując organizację samorządu terytorialnego w RFN, należałoby raczej odwołać się do konstytucji landów, nie opierając się wyłącznie na pracach B. Dolnickiego, J. Korczaka i Z. Niewiadomskiego, (vide s. 39 i n.). W tym bowiem przypadku Autorka jedynie zapewnia nas, że samorządy poszczególnych krajów posiadają swoją specyfikę, ale specyfiki tej sama nie wykazuje, nie dokumentując jej (zróżnicowanymi) regulacjami prawnymi niemieckich landów. Szczegółnej uwagi wymaga, pod tym względem, prezentacja struktur samorządowych w landach wschodnich (była NRD), co podniosłoby walory poznawcze pracy. Mało bowiem pisze się w Polsce o procesie fundowania samorządu terytorialnego na tym obszarze, gdzie wszystko, co samorządu dotyczyło, trzeba było zacząć od początku.

W pracy uwidoczni się również niedostatek oryginalnego nazewnictwa opisywanych instytucji, organów, urzędów społecznych itp. Wiadomo bowiem, że w języku polskim nie ma odpowiedników szeregu nazw i pojęć, które występują w języku i literaturze naukowej niemieckiej, szwedzkiej czy hiszpańskiej. I tak na przykład polskiej nazwy „województwo” nie można traktować jako odpowiednika szwedzkiego regionu (vide s. 57, przypis 5). Byłaby to dobra okazja przybliżenia czytelnikom oryginalnego nazewnictwa opisywanych struktur. Podobny co do intencji postulat zgłaszam w sprawie tłumaczenia nazw aktów prawnych dotyczących samorządu terytorialnego w prezentowanych trzech krajach.

Żałować wypada, że Autorka prezentacji struktur samorządowych nie poprzedziła

dostatecznie wyczerpującymi informacjami na temat modeli podziału terytorialnego każdego z analizowanych państw. Wprawdzie takie informacje w pewnym rozproszeniu i szczątkowej postaci są podawane, ale mniej zorientowany czytelnik nie będzie nadal miał klarownego obrazu ustroju terytorialnego RFN, Szwecji i Hiszpanii. Jest to istotne, gdyż struktury samorządowe są w określony sposób „wpisane” w podział terytorialny państwa.

Sformułowane wyżej uwagi i zastrzeżenia w żadnej mierze nie pomniejszają poznawczych i ekspercko-diagnostycznych wartości recenzowanej pracy. W znacznym bowiem stopniu mają one charakter perfekcjonistyczny i oddają raczej oczekiwania, jakie budzi tytuł książki.

Publikacja książki Pani A. Lipskiej-Sondeckiej z pewnością przyczyni się do przybliżenia obrazu samorządu terytorialnego w Niemczech, Szwecji i Hiszpanii, i ich licznych problemów, z którymi nieustannie borykają się w warunkach dynamicznie ewoluującej sytuacji społecznej, politycznej i gospodarczej obszaru Unii Europejskiej. Praca ta stanowi cenną pomoc dydaktyczną dla pracowników i studentów wielu kierunków, w programach których obecna jest problematyka ustrojowa państw europejskich.

■ Alfred Lutrzykowski

***Elity rządowe III RP 1997–2004. Portret socjologiczny*, red. J. Raciborski, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2006, ss. 406.**

Recenzowana publikacja jest nową pozycją na rynku wydawniczym. Stanowi raport